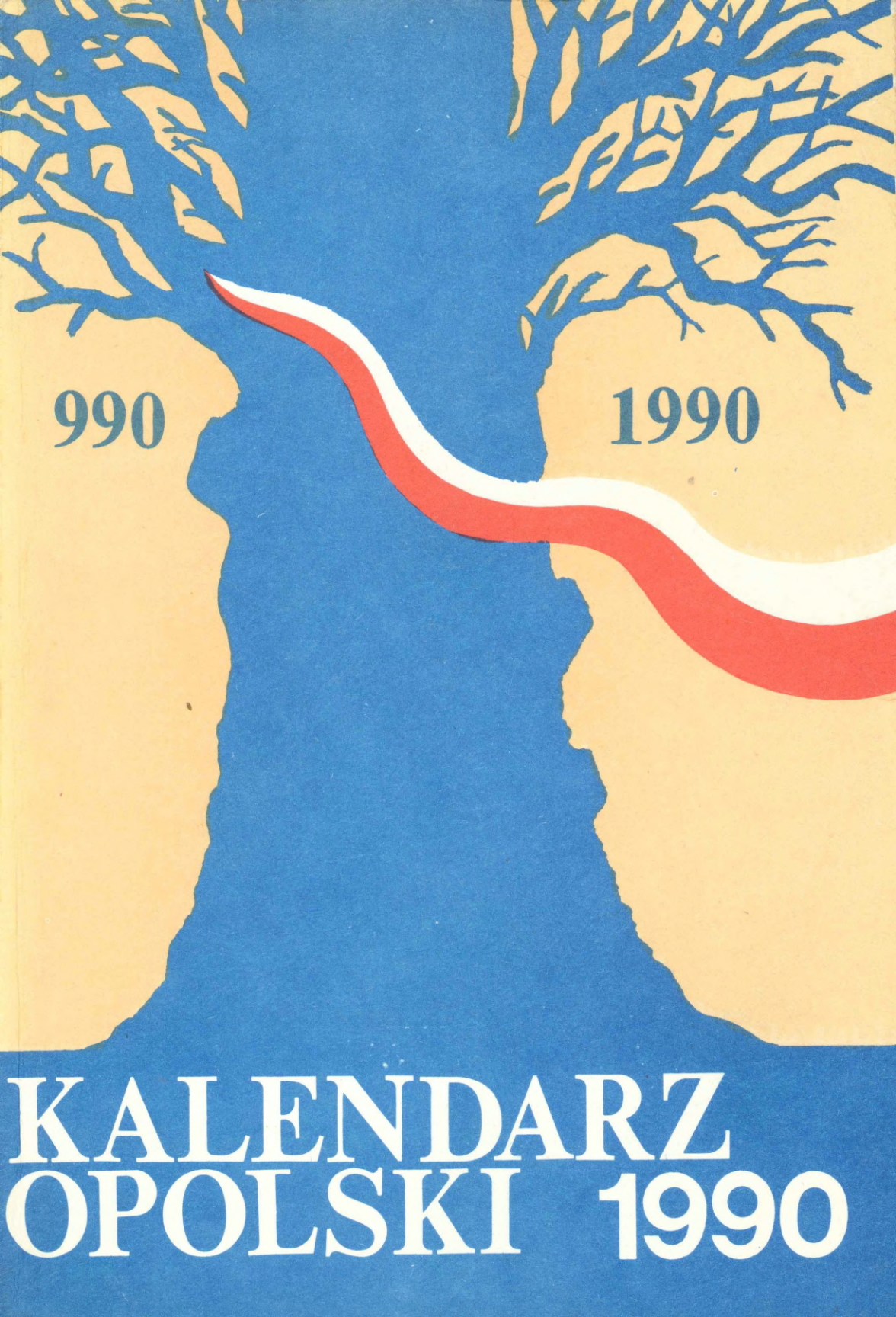

A stylized illustration of a tree with a thick trunk and bare branches. The trunk is a wavy ribbon with red, white, and red stripes, resembling the Polish flag. The background is a solid blue color, and the branches are a light tan color. The year '990' is printed on the left side of the trunk, and '1990' is printed on the right side of the trunk.

990

1990

KALENDARZ OPOLSKI 1990

Towarzystwo Ziemi Kozielskiej

W czerwcu 1963 r. Koźle, wraz z całym ówczesnym powiatem kozielskim, przeżywało swoje wielkie dni. Obchodzono tutaj 800 lat istnienia miasta. Wprawdzie, decydując się na tę uroczystość nawiązano jedynie do legendarnej daty uwolnienia miasta w 1163 r. spod władzy uciążliwych dla ludności braci Kozłów, a nie do powstania grodu kozielskiego, co miało miejsce w 1104 r. lub do lokacji miasta na prawie niemieckim co prawdopodobnie nastąpiło w 1281 r.

Nie sama rocznica była jednak ważna, lecz fakt że obchody jubileuszu (prawdziwego lub umownego) Koźla przyczyniły się do rozwoju aktywności społecznej, przejawiającej się w autentycznej pracy na rzecz miasta. Było to dopiero 18 lat po powrocie ziemi kozielskiej do Polski i mieszkająca tu ludność nie zawsze czuła się związana emocjonalnie ze swym miastem. Liczne prace podjęte wtedy dla upiększenia miasta, budowa lub remonty obiektów sportowych i kulturalnych, a także przygotowywanie zaprezentowanych później programów artystycznych korzystnie wpłynęły na integrację społeczności miejskiej. Po zakończeniu obchodów 800-lecia Koźla członkowie komitetu organizacyjnego postanowili stworzyć stowarzyszenie mające za zadanie kontynuowanie prac społecznych na rzecz miasta i powiatu. Tak powstało Towarzystwo Ziemi Kozielskiej.

W swej ponad dwudziestopięcioletniej historii nosiło ono różne nazwy. Najpierw było to: Towarzystwo Miłośników Ziemi Kozielskiej, następnie Towarzystwo Ziemi Kozielskiej, wreszcie Kozielsko-Kędzierzyńskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne i Towarzystwo Społeczno-Kulturalne w Kędzierzynie-Koźlu, aby w czerwcu 1986 r. powrócić do nazwy Towarzystwo Ziemi Kozielskiej. Różny też był obszar działania towarzystwa. Początkowo obej-

mowało swoją działalnością teren byłego powiatu kozielskiego, głównie jednak zajmując się sprawami istotnymi dla Koźla, a potem ograniczyło swoje zainteresowania do obszaru miasta Kędzierzyna-Koźla, by w ostatnich latach ponownie zainteresować się problemami ważnymi dla całego regionu kozielskiego. Towarzystwo posiada swoją siedzibę w odbudowanej zabytkowej baszcie, usytuowanej w centrum dawnego Koźla.

Różnie kształtowała się liczba członków towarzystwa. Były lata, kiedy w jego skład wchodziło ponad 200 osób. Przeważnie jednak stan członków wahał się od 80 do 120 dorosłych mieszkańców miasta. Poza tym w niektórych szkołach średnich tworzone koła przyjaciół towarzystwa, grupujące młodzież bliżej zainteresowaną swoim regionem. Liczebność tych kół i ich członków ulega częstym zmianom.

Zadania towarzystwa, określone w jego statucie, sprowadzają się do:

- inicjowania badań naukowych związanych z regionem kozielskim,
- szerzenia wiedzy o przeszłości, teraźniejszości i perspektywach rozwojowych Kędzierzyna-Koźla,
- rozwijania opieki nad pamiątkami historycznymi,
- tworzenie warsztatu pracy naukowej poprzez gromadzenie księgozbioru o tematyce śląskoznawczej,
- organizowania spotkań, zebrań, odczytów i imprez o tematyce regionalnej,
- upamiętniania ludzi i zdarzeń historycznych związanych z przeszłością Kędzierzyna-Koźla,
- utrzymywania kontaktów z placówkami naukowymi, prowadzącymi badania dotyczące regionu kozielskiego.

Powyższe zadania towarzystwo realizuje stosując różne formy pracy i pozyskując różnych sojuszników. W latach sześćdziesiątych blisko współpracowano z Ka-

tedrą Geografii Gospodarczej Uniwersytetu Łódzkiego, a po 1970 r. z pracownikami Instytutu Śląskiego w Opolu. Pomoc ze strony Instytutu Śląskiego w Opolu ułatwia członkom towarzystwa rozwiązywanie problemów badawczych ważnych dla poznania przeszłości regionu kozielskiego oraz przyczynia się do popularyzowania wśród zainteresowanych mieszkańców Kędzierzyna-Koźla wybranych problemów naukowych. Przy wydatnej pomocy pracowników Zakładu Historii Instytutu Śląskiego w Opolu Towarzystwo Ziemi Kozielskiej opublikowało trzy tomy cyklicznego wydawnictwa: „Ziemia Kozielska. Studia i materiały”, pod redakcją Janusza Kroszela oraz dwa tomy „Szkiców Kędzierzyńsko-Kozielskich” pod redakcją Stanisława Senfta. Ta ostatnia seria jest kontynuowana. Poza tym członkowie towarzystwa, lub współpracujący z nim pracownicy naukowcy przygotowali kilka publikacji dotyczących głównie przeszłości regionu kozielskiego. Łącznie, dzięki staraniom towarzystwa, powstała regionalna biblioteczka składająca się z 18 pozycji. Wraz z artykułami opublikowanymi głównie na łamach kwartalnika ruchu regionalnego Opolszczyzny „Wczoraj, Dzisiaj, Jutro” przedstawia ona w miarę wszechstronnie przeszłość regionu kozielskiego. Swego rodzaju uzupełnieniem wydanych przez towarzystwo pozycji jest kronika miasta, prowadzona wspólnie z Urzędem Miejskim w Kędzierzynie-Koźlu, od 15 października 1975 r. to jest od daty utworzenia Kędzierzyna-Koźla. zyskała ona w III konkursie na kroniki terenowe, zorganizowanym w 1985 r. przez redakcję dwutygodnika „Rada Narodowa — Gospodarka — Administracja”, III miejsce w kraju w grupie kronik miast.

Starając się przybliżyć mieszkańcom miasta przeszłość swojego regionu towarzystwo przygotowuje sesje popularnonaukowe i spotkania z pracownikami nauki. Dotychczas zorganizowano 11 sesji i ponad 30 spotkań z naukowcami. Często imprezy te realizowano wspólnie, z zakładami pracy oraz organizacjami społecznymi lub politycznymi działającymi w mieście. Tak było m.in. podczas obchodów 75-lecia istnienia Banku Ludowego w Koźlu (1978) lub 40-lecia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kędzierzynie-Koźlu (1988 r.).

Ważnym kierunkiem pracy towarzystwa jest gromadzenie pamiątek związanych z przeszłością i dniem dzisiejszym Kędzierzyna-Koźla. Zdołano pozyskać szereg zabytków etnograficznych i archeologicznych oraz dokumentów i publikacji prasowych, co umożliwiło utworzenie w 1982 r. w siedzibie towarzystwa regionalnego muzeum.

Od początków swojego istnienia Towarzystwo Ziemi Kozielskiej było współor-

ganizatorem licznych imprez kulturalnych popularyzujących przeszłość regionu i jego współczesne dokonania. Natomiast od kilku lat stało się głównym, a w niektórych latach jedynym organizatorem imprezy regionalnej „Dzień Koźla”. Po raz pierwszy przeprowadzono ją w 1985 r. nawiązując w ten sposób do jednej z legend tłumaczącej pochodzenie nazwy miasta Koźle, a jednocześnie wyjaśniającej rodowód herbu kozielskiego będącego dzisiaj herbem Kędzierzyna-Koźla.

Według legendarnego przekazu niegdyś, nad Odrą, w dzisiejszym Kędzierzynie-Koźlu, znajdował się zamek należący do trzech braci Koźlów. Byli oni rycerzami, ale ich głównym zajęciem były napady na wędrujących pobliskimi szlakami handlowymi kupców. Niechętnie znosiła panowanie rycerzy-rabusiów okoliczna ludność. Trudno ich było jednak pokonać, bo zawsze potrafili uciec przed pościgiem i ukryć się w zamku. Po kolejnym napadzie rycerze-rabusie zostali jednak ujęci. Nastąpiło to dzięki pomocy, jakiej wojskom Mieszka Piastowicza udzielił rzeźnik miejski. Znając tajemne podziemne przejście do zamku doprowadził do niego wojowników księcia, którzy schwytali rabusiów. Ukarano ich śmiercią, spychając po kolei z najwyższego znajdującego się w zamku okna.

Wydarzenie to, o czym wspomniano wyżej, miało miejsce w 1163 r. Było ono dla ówczesnych mieszkańców miasta tak radosne, że przez kilka stuleci cech rzeźników organizował w imieniny Jakuba, patrona rzeźników, uroczystość upamiętniającą ten fakt. Towarzystwo Ziemi Kozielskiej zainspirowane legendą odtworzyło tę tradycję. Organizowana od kilku lat impreza staje się coraz popularniejszą. Uczestniczą w niej liczne grupy młodzieży, a także niekiedy goście z innych krajów. Tak było m.in. w 1988 r. kiedy główną atrakcją „Dnia Koźla”, poza interesującym programem prezentującym zgromadzoną przez mieszkańców miasta legendę o braciach Koźlach, były występy grupy szermierki historycznej „Rycerze z Nemanic” zaproszonej przez towarzystwo na ten dzień z przygranicznej miejscowości czechosłowackiej Hradec nad Morawicą.

Grupa ta, poza udziałem we wspólnym z młodzieżą przemarszu po mieście, zaprezentowała widowisko zatytułowane „Z czasów wojny trzydziestoletniej”. Również w 1989 r. „Dzień Koźla” uświetniony został udziałem w uroczystości siedemdziesięcioosobowej grupy młodzieży z zaprzyjaźnionej z Kędzierzynom-Koźlem holenderskiej miejscowości Soest.

Stopniowo „Dzień Koźla” staje się stałą pozycją w kalendarzu kulturalnych imprez organizowanych w Kędzierzynie-Koźlu, ułatwiając w znacznej mierze mieszkań-

com poznanie faktów z przeszłości swojego miasta. Przyczynia się on także do widocznego ożywienia artystycznego w środowisku młodzieży szkolnej.

Kędzierzyn-Koźle jest miastem, w którym nie przetrwało zbyt wiele zabytków z dalszej lub bliższej przeszłości. Tym bardziej chronić należy to co się uchowało. I w tym zakresie Towarzystwo Ziemi Koziełskiej było inicjatorem lub współorganizatorem poczynań przyczyniających się do odnowienia zabytku lub jego zabezpieczenia.

Z inicjatywy towarzystwa w mieście wmurowano też kilka tablic pamiątkowych upamiętniających fakty lub miejsca związane z walką polskiej ludności o powrót do Ojczyzny.

W szeregach towarzystwa przewinęło się wielu mieszkańców Kędzierzyna-Koźla. Niektórzy pracują w nim od 1963 r. Należą do nich m.in. Wanda Kostrzewa, Julian Planetorz, Tadeusz Kurowski i Waldemar Derej. Od wielu lat wyróżniają się aktyw-

nością w realizacji celów towarzystwa, poza wymienionymi wyżej, Franciszek Bąkowski, Norbert Bick, Władysław Czaja, Zdzisław Głuszek, Helmut Karkosz, Roman Kojzar, Janina Otrębowicz, Janina Pająk, Stefania Smajek i Antoni Śladowski. W poczynania towarzystwa zaangażowani byli też kolejni jego prezesi: Edward Komosiński, Józef Cyprys, Andrzej Ciunkiewicz, Stanisław Biernat i Ryszard Pa-cult.

Mimo, że bezpośrednie oddziaływanie towarzystwa na postawy mieszkańców miasta nie jest zbyt duże, bowiem ograniczone jest niewielką stosunkowo liczbą członków, to jednak wpływ pośredni jest znaczny. Towarzystwo stało się stałym elementem życia społecznego w mieście, a poprzez organizowane przez siebie imprezy, zwłaszcza poprzez przygotowywane wydawnictwa, stara się kształtować wśród mieszkańców przywiązanie do miasta i zrozumienie jego niełatwych często problemów.